

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

**P A Ž Y M A
DĖL GALIMO MOKINIŲ UGDYMO PROCESO HIGIENOS REIKALAVIMŲ
PAŽEIDIMO**

2014-05-07 Nr. (6.1-2013-361)PR-76

Atsižvelgdama į Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje gautą informaciją dėl galimo mokinių ugdymo proceso higienos reikalavimų pažeidimo, ugdymo įstaigose galimai netinkamai organizuojant pertraukų, skirtų pietums, trukmę ir kiekį, dėl ko mokiniai nespėja laiku pavalgyti, vaiko teisių apsaugos kontrolierė nutarė išsamiau susipažinti su esama situacija ugdymo įstaigose.

Lietuvos higienos normos HN 21:2011 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 95 punkte skelbiama, jog ugdymo procesas turi būti organizuojamas esant vienai ilgajai 30 min. pertraukai arba dviem pertraukomis po 20 min., skirtomis pietums.

Tyrimo metu nustatyta:

1. Siekdama išsiaiškinti esamą situaciją dėl galimo Lietuvos higienos normos HN 21:2011 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ (toliau – HN 21:2011) 95 punkto pažeidimo, vaiko teisių apsaugos kontrolierė kreipėsi į visus visuomenės sveikatos centrus apskrityse. Gavusi informaciją iš visuomenės sveikatos centrų apie bendrojo lavinimo mokyklose atliktus patikrinimus ir nustatytus higienos normos pažeidimus, vaiko teisių apsaugos kontrolierė kreipėsi į tas savivaldybes, kurių pavaldžiose mokyklose buvo nustatytas higienos normos HN 21:2011 95 punkto reikalavimo pažeidimas.

2. Vilniaus visuomenės sveikatos centro (toliau – VVSC) direktoriaus pavaduotojo pateiktu Vytauto Andriuškos 2013-12-30 raštu (Nr. 13(14.6)-2-6414) informuojama, jog:

2.1 Vykdydamas 2013 m. rugpjūčio 30 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos viceministro pavedimą Nr. 17-479 „Dėl bendrojo ugdymo mokyklų periodinės ir operatyviosios visuomenės sveikatos saugos kontrolės“, Vilniaus visuomenės sveikatos centras atliko 177 Vilniaus apskrities bendrojo ugdymo mokyklų visuomenės sveikatos saugos kontrolę. Patikrinimai atlikti vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. V- 773 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 21:2011 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ (Žin., 2011, Nr. 103-4858).

Patikrinimų metu nustatyta, kad HN 21:2011 95 punkto reikalavimo, nurodančio, kad būtina viena ilgoji 30 min. pertrauka arba dvi pertraukos po 20 min, skirtos pietums, nesilaikė 8 bendrojo ugdymo mokyklos (Bezdonių vidurinė mokykla, Vilniaus rajono Bezdonių Julijaus Slovackio vidurinė mokykla, Vilniaus rajono Pakenės Česlovo Milošo pagrindinė mokykla, Vėliučionių vaikų socializacijos centras, Vilniaus rajono Bezdonių „Saulėtekio“ pagrindinė mokykla, Vilniaus rajono Šumsko pagrindinė mokykla, M. Mižigurskajos privati gimnazija ir Šalčininkų rajono Dailidžių pagrindinė mokykla). Šioms mokykloms VVSC buvo nurodyta HN 21:2011 95 punkto pažeidimą pašalinti iki nustatyto termino.

VVSC duomenimis, 6 bendrojo ugdymo mokyklos (Bezdonių vidurinė mokykla, Vilniaus rajono Bezdonių Julijaus Slovackio vidurinė mokykla, Vilniaus rajono Pakenės Česlovo Milošo

pagrindinė mokykla, Vėliučionių vaikų socializacijos centras, Vilniaus rajono Bezdonių „Saulėtekio“ pagrindinė mokykla, Vilniaus rajono Šumsko pagrindinė mokykla) minėto pažeidimo nepašalino, 1 mokyklai (M. Mižigurskajos privati gimnazija) pažeidimo pašalinimo terminas dar nebuvo pasibaigęs.

2.2 Mokyklų vadovai VVSC pateikė paaiškinimus, jog pertraukos sutrumpintos atsižvelgiant į viešojo transporto tvarkaraštį, o pakeitus pertraukų trukmes, kaip to reikalauja HN 21:2011, mokiniai vėluotų į viešąjį ar privatų transportą. Mokyklų vadovai nurodė, kad kreipiantis į atsakingus asmenis dėl tvarkaraščio pakeitimo, jie esą buvo informuoti, jog eismo tvarkaraščio artimiausiu metu keisti neplanuojama.

2.3 Visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu pateiktų nurodymų vykdymą VVSC kontroliuos grįžtamosios visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu, už nepašalintus HN 21:2011 reikalavimų pažeidimus atsakingiems asmenims bus surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolai. VVSC dėl eismo tvarkaraščių derinimo prie bendrojo ugdymo mokyklų tvarkaraščių, užtikrinant teisės aktų nustatytą pertraukų trukmę, rengia kreipimąsi į Vilniaus rajono savivaldybės administraciją, koordinuojančią mokinių pavėžėjimą į mokyklas ir atgal.

3. Atsižvelgdama į Vilniaus visuomenės sveikatos centro raštą (Nr.13(14.6)-2-6414), vaiko teisių apsaugos kontrolierė kreipėsi į Vilniaus rajono savivaldybę, kuri nurodė (2014-01-31 raštas Nr. A33(1)-1082-(4.17), jog Vilniaus rajono Bezdonių J. Slovackio vidurinėje mokykloje, Vilniaus r. Bezdonių „Saulėtekio“, Vilniaus r. Šumsko ir Pakenės Česlovo Milošo pagrindinėse mokyklose pertraukos yra sutrumpintos dėl mokinių pavėžėjimo maršrutiniais autobusais, kurių laikas suderintas su kitų švietimo įstaigų bei aplinkinių gyventojų pavėžėjimu.

Vilniaus rajono savivaldybės administracijai kartu su Vilniaus rajono savivaldybės Keleivinio transporto komisijos nariais bei Vilniaus r. Bezdonių J. Slovackio vidurinės mokyklos, Vilniaus r. Bezdonių „Saulėtekio“, Vilniaus r. Šumsko ir Pakenės Česlovo Milošo pagrindinių mokyklų vadovais pavyko susitarti dėl kai kurių maršrutų grafiko pakeitimo. Likusių autobusų tvarkaraščiai, esant galimybėms, bus koreguojami ateityje.

Atsižvelgiant į pasikeitusias aplinkybes, nuo 2014 m. vasario 3 d. Vilniaus r. Bezdonių J. Slovackio vidurinėje mokykloje, Vilniaus r. Bezdonių „Saulėtekio“ pagrindinėje mokykloje, Vilniaus r. Šumsko pagrindinėje mokykloje, o nuo 2014 m. vasario 17 d., Vilniaus r. Pakenės Česlovo Milošo pagrindinėje mokykloje pertraukų trukmė bus po 10 min., viena ilgoji - 30 min. pertrauka arba dvi pertraukos po 20 min., skirtos pietums, kaip numatyta Lietuvos higienos normos HN21:2011 95 punkte.

4. Vėliučionių vaikų socializacijos centro 2014-02-25 (raštas Nr. (1.15)V15-122) pateiktais duomenimis, įstaigoje nuo 2014 m. kovo 1 d. numatoma pakeisti pamokų ir pertraukų laiką (t.y. organizuoti dvi pertraukas po 20 min., skirtas pietums), kas atitiktų Lietuvos higienos normos HN 21:2011 95 punkto reikalavimus.

5. Kauno visuomenės sveikatos centro 2013-12-17 pateiktais duomenimis (raštas Nr. 2-4684-7(15.24), Lietuvos higienos normos HN 21:2011 95 punkto pažeidimai nustatyti dviejose mokyklose: Kauno Šančių vidurinėje mokykloje ir Kauno rajono Babtų gimnazijoje.

5.1 Kauno Šančių vidurinėje mokykloje skirtos dvi ilgosios pertraukos pietums, viena 15 minučių, kita 20 minučių trukmės. Mokyklos direktoriaus paaiškinimu, pertraukos buvo sutrumpintos dėl uždaryto Panemunės tilto, derinant pamokų laiką su visuomeninio transporto tvarkaraščiu. Šiuo metu pažeidimas pašalintas, ilgųjų pertraukų trukmė nustatyta po 20 minučių.

5.2 Kauno rajono Babtų gimnazijoje skirtos trys ilgosios po 15 minučių pertraukos pietums. Mokyklos direktorius pateikė aiškinamąjį raštą, kuriuo pažymima, kad mokykloje mokosi 449 mokiniai, mokyklos valgykla yra 100 sėdimų vietų, todėl organizuojamos trys pietų pertraukos, kad būtų sudarytos sąlygos kiekvienam vaikui pavalgyti prie stalo. Didinti pertraukų laiką mokykla neturi galimybių, todėl, kad, apie 160 mokinių yra pavežami į mokyklą įvairiu vietinės ir respublikinės reikšmės visuomeniniu transportu, prie kurio derinamas pamokų laikas.

6. Kauno rajono savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto vedėjos Irenos Marcinkevičienės 2014-01-31 (raštas Nr. U1-10) pateiktoje informacijoje nurodyta, jog Kauno rajono Babtų gimnazijos valgykloje, kurioje yra 100 sėdimų vietų, kasdien valgo apie 350

mokinių, iš jų 135 gauna nemokamą maitinimą. Apie 160 mokinių yra vežiojami į mokyklą įvairiu visuomeniniu transportu, prie kurio derinamas pamokų laikas, todėl įgyvendinti gimnazijoje Lietuvos higienos normos HN 21:201195 punkto reikalavimus, sudėtinga.

6.1 2012 metais reorganizavus Babtų mokyklą – darželį į Babtų lopšėlį – darželį, pradinio ugdymo klasės perkeltos į Babtų gimnaziją. Padaugėjus mokinių skaičiui (175 mokiniais) gimnazijos valgykla tapo per maža.

Siekiant užtikrinti visiems mokiniams vienodas sąlygas pavalgyti šilto maisto, Babtų gimnazijoje skirtos trys ilgesnės (po 15 min.) pertraukos. Pertraukos skiriamos po dviejų, po trijų ir po keturių pamokų. Po dviejų pamokų valgo 1 – 4 klasių mokiniai, po trijų pamokų 5–8 klasių, po 4 pamokų 9 – 12 klasių mokiniai. Mokiniai suskirstyti tolygiai, kiekvienos pertraukos metu valgo nuo 100 iki 120 mokinių. Dėl tokio maitinimo organizavimo gimnazijoje pastaraisiais metais negauta jokių nusiskundimų nei iš mokinių, nei iš tėvų ar kitų bendruomenės narių.

6.2 Gavus informaciją, Kauno rajono savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto skyrius ėmėsi priemonių susidariusiai padėčiai ištaisyti. Siekiant, kad pertraukų, skirtų mokiniams pavalgyti, trukmė atitiktų Lietuvos higienos normos HN 21:2011 reikalavimus, susitarta su vežėjais (UAB „Kautra“ ir UAB „Merula“) koreguoti maršrutų grafikus. Gimnazijoje nuo 2014 m. vasario 10 dienos mokiniams pavalgyti bus skirtos dvi pertraukos po 20 minučių.

7. Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013-12-31 duomenimis (raštas Nr. S-6327(1.24), 2013 m. rugsėjo - lapkričio mėnesiais valstybinė visuomenės sveikatos saugos kontrolė Šiaulių apskrityje atlikta 85 ugdymo įstaigose. Trijose apskrities mokyklose nustatytas HN 21:2011 95 punkto pažeidimas.

7.1 Akmenės rajono Papilės Simono Daukanto gimnazijoje ir Akmenės rajono jaunimo ir suaugusiųjų mokymo centre maitinimas organizuojamas per 2 pertraukas, kurios siekia po 15 min., bei viena ilgoji - 25 min. pertrauka. Abiejose ugdymo įstaigose mokosi pakankamai didelis vaikų skaičius. Jie vežami mokykliniais autobusiukais apie 30 km, kiti vaikai į mokyklas vyksta maršrutiniais autobusais.

7.2 Šiaulių Normundo Valterio jaunimo mokykloje mokiniai valgo nemokamus pusryčius per 15 min. trukmės pertrauką, o nemokamus pietus – per 20 min. pertrauką. Šis sprendimas buvo priimtas dėl mokyklos specifikos. Šiaulių Normundo Valterio jaunimo mokykla vadovaujasi ne tik bendrojo lavinimo ugdymo mokyklų reikalavimais, bet ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. ISAK-2549 patvirtinta Jaunimo mokyklų koncepcija, kurios VII skyriaus 31 p. nurodoma, kad ugdymas organizuojamas taip, kad padėtų atgauti mokiniui dvasinę pusiausvyrą, ugdytų motyvą, pozityvias gyvenimo nuostatas“. Šiuo tikslu mokykloje organizuojama įvairi veikla, pamokų metu nuolat kaitaliojamos akademinės ir praktinės veiklos, tad mokiniams sudaromos galimybės pailsėti. Dėl įvairių socialinių, psichologinių, elgesio sutrikimo problemų, mokiniai neišbūna mokykloje ilgųjų pertraukų metu. Dėl mokyklos specifikos ir tai, kad joje mokosi tik 74 mokiniai, pusryčių pertrauka sutrumpinta. Atsižvelgiant į aukščiau minėtas priežastis, šiose Šiaulių apskrities mokyklose buvo sutrumpintas pietums skirtas laikas ir HN 21:2011 95 punkto pažeidimas nepašalintas.

8. Šiaulių miesto savivaldybės mero pavaduotoja, pavaduojanti savivaldybės merą Danguolė Martinkienė 2014-02-11 pateiktoje informacijoje (raštas S-398-11) nurodė, jog Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus rašte pateikta informacija aptarta su Šiaulių Normundo Valterio jaunimo mokyklos vadovais. Minėtos mokyklos vadovai informavo savivaldybę, kad atsižvelgdami į mokyklos specifiką - padėti vaikams ir jaunuoliams grįžti į nuosekliojo mokymosi sistemą, padedant jiems atstatyti mokymosi motyvą - ilgąją pertrauką skirtą pietums, buvo sutrumpinę, nes mokykloje 2013-2014 m. m. mokosi 77 mokiniai (2014-02-10 duomenys); be pietų mokiniai gauna ir nemokamus pusryčius, kuriems buvo skirta 15 min. pertrauka, tačiau tokios pertraukos trukmė Lietuvos higienos normoje HN 21:2011 nenumatyta; nenorėta prailginti pamokų laiko dėl ilgesnės pusryčių pertraukos. Nuo 2014 m. vasario 3 d. Šiaulių Normundo Valterio jaunimo mokykloje numatyta 30 min. pietų pertrauka, kaip reglamentuoja HN 21:2011.

9. Akmenės rajono savivaldybės administracijos direktorius Apolinaras Nicius 2014-02-03 (raštas NR. S-321(6.10) informavo vaiko teisių apsaugos kontrolierę, jog atsižvelgdama į Šiaulių visuomenės sveikatos centro nustatytus Lietuvos higienos normos HN21:2011 95 punkto

pažeidimus, Papilės Simono Daukanto gimnazija nuo 2014 metų vasario mėnesio pakeitė pertraukų tvarkaraštį, t. y. vaikų maitinimui skirtos dvi pertraukos po dvidešimt minučių. Akmenės rajono jaunimo ir suaugusiųjų švietimo centras taip pat pakeitė ilgosios pertraukos, skirtos pietums, laiką – organizuojama viena 30 minučių pertrauka.

10. Alytaus visuomenės sveikatos centro direktorės Rasos Burneckytės 2013-12-16 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai pateiktais duomenimis (raštas Nr. R1-1789), Alytaus miesto ir rajono, Varėnos ir Lazdijų savivaldybėms priklausančiose švietimo įstaigose Lietuvos higienos normos HN21:2011 95 punkto reikalavimų pažeidimų nenustatyta. Visose įstaigose yra dvi pertraukos po 20 min. arba viena - 30 min., skirtos pietums.

10.1 Druskininkų savivaldybei priklausančiose visose mokyklose skirtos dvi pertraukos pietų pavalgymui po 15 ir 20 min., kas neatitinka minėtos higienos normos 95 punkto reikalavimų: Druskininkų „Ryto“ gimnazija; Druskininkų savivaldybės Leipalingio pagrindinė mokykla; Druskininkų „Atgimimo“ pagrindinė mokykla, Vytauto g. 22, Druskininkai; Druskininkų „Atgimimo“ pagrindinė mokykla, M. K. Čiurlionio g. 92, Druskininkai; Druskininkų „Saulės“ pagrindinė mokykla; Druskininkų savivaldybės Viečiūnų pagrindinė mokykla.

10.2 Apie esamą situaciją informuotas Druskininkų savivaldybės Švietimo skyrius 2013-10-17 raštu Nr. R1-11-298, pareikalauta nepažeisti mokyklose Lietuvos higienos normos HN 21:2011 95 p. reikalavimų.

11. Druskininkų savivaldybės administracijos direktorė Vilma Jurgelevičienė 2014-01-31 informavo (raštas Nr. S12-409-(11.5), kad įgyvendinant Lietuvos higienos normos HN21:2011 reikalavimus Druskininkų savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose pakeistas pamokų laikas ir kasdien skirtos dvi pertraukos po 20 minučių pietums: Druskininkų „Atgimimo“ mokykloje nuo 2014 m. sausio 14 d., Druskininkų savivaldybės Viečiūnų pagrindinėje mokykloje nuo 2014 m. sausio 29 d., Druskininkų „Ryto“ gimnazijoje nuo 2014 m. vasario 1 d., Druskininkų savivaldybės Leipalingio pagrindinėje mokykloje nuo 2014 m. vasario 1 d., Druskininkų „Saulės“ pagrindinėje mokykloje nuo 2014 m. vasario 3 d.

12. Klaipėdos visuomenės sveikatos centro 2013-12-23 pateiktais duomenimis (raštas Nr. (10.5) V4-4225), 2013 metais Klaipėdos apskrityje įvertinta 98 mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, atitiktis Lietuvos higienos normos HN 21:2011 reikalavimams. Valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu mokyklos buvo vertinamos ir dėl 95 punkte nurodytų reikalavimų įgyvendinimo (būtina viena ilgoji 30 min. pertrauka arba dvi pertraukos po 20 min., skirtos pietums).

12.1 HN 21:2011 95 punkto reikalavimo pažeidimas buvo nustatytas Klaipėdos Vydūno gimnazijoje, kurioje pietums buvo skiriama viena 20 min. pertrauka ir dvi pertraukos po 15 min. 2013 m. gruodžio 12 d. Klaipėdos Vydūno gimnazija informavo Klaipėdos visuomenės sveikatos centrą, kad HN 21:2011 95 punkto reikalavimo pažeidimą pašalino, t.y. nuo 2013 m. spalio 9 d. ugdymo procesas organizuotas taip, kad pietums skiriamos dvi pertraukos po 20 min.

13. Panevėžio visuomenės sveikatos centras 2013-12-27 pateiktoje informacijoje (raštas Nr. S-(1.12)-4488), nurodė, jog 2013 metais bendrojo lavinimo mokyklose atliko 46 periodines, 25 operatyviasias, 1 operatyviają pagal skundą bei 59 grįžtamasias visuomenės sveikatos saugos kontroles. Kontrolių metu nustatyta, kad dvejose Pasvalio rajono ugdymo įstaigose nebuvo užtikrinami mokinių ugdymo proceso higienos reikalavimai, nurodyti Lietuvos higienos normos HN 21:2011 95 punkte. Pažeidimai nustatyti Pasvalio rajono Svalios pagrindinėje ir Pasvalio rajono Vaškų vidurinėje mokyklose. Atlikus grįžtamąją kontrolę, nustatyta, kad HN 21:2011 95 punkto reikalavimų pažeidimai minėtose įstaigose pašalinti.

14. Telšių visuomenės sveikatos centras 2013-12-30 informavo (raštas Nr. IS-1676) vaiko teisių apsaugos kontrolierę, jog 2013 m. atliko 67 periodinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės ir 12 operatyviosios kontrolės patikrinimus bendrojo ugdymo įstaigose. Visų 79 patikrinimų metu buvo vertinta bendrojo ugdymo įstaigų atitiktis HN 21:2011 95 punkte nurodytiems reikalavimams, tačiau atliktų patikrinimų metu ugdymo įstaigose minėto 95 punkto pažeidimų (dėl pertraukų, skirtų pietums pavalgyti, trukmės) nenustatyta.

15. Marijampolės visuomenės sveikatos centro 2013-12-30 duomenimis (raštas Nr. 5D-2689), 2013 m. rugsėjo - spalio mėnesiais, vykdant tiesioginę valstybinę visuomenės sveikatos

saugos kontrolę, buvo patikrinta 60 bendrojo ugdymo mokyklų. Visose patikrintose ugdymo įstaigose Lietuvos higienos normos HN 21:2011 95 punkto reikalavimo pažeidimų nenustatyta.

16. Utenos visuomenės sveikatos centras 2013-12-31 raštu Nr. S-1818 informavo, jog 2013 metais atliko 90 bendrojo lavinimo mokyklų patikrinimų pagal Lietuvos higienos normos HN 21:2011 reikalavimus. Atlikus patikrinimus, pažeidimai nustatyti 3 ugdymo įstaigose: Molėtų rajono Joniškių pagrindinėje mokykloje, Molėtų rajono Inturkės pagrindinėje mokykloje ir Molėtų pradinės mokyklos Čiulėnų pradinio ugdymo skyriuje. Minėtos įstaigos ugdymo proceso higienos reikalavimus pašalino.

17. Tauragės visuomenės sveikatos centro 2013-12-27 pateiktais duomenimis (raštas Nr. SD-1128), 2013 m. spalio – lapkričio mėnesiais įstaiga atliko 46 bendrojo lavinimo mokyklų patikrinimus pagal Lietuvos higienos normos HN 21:2011 reikalavimus. Atlikus patikrinimus, pažeidimų nenustatyta.

18. Iš Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje surinktos tyrimo medžiagos ir to, kas išdėstyta pažymos 1-17 punktuose, **darytinos šios išvados:**

18.1 Vaiko teisių apsaugos kontrolierius, vykdydamas savo pareigas, turėdamas informacijos apie pažeidimus, nenurodytus skunduose, turi teisę savo iniciatyva pradėti tyrimą arba perduoti juos ištirti kitoms kompetentingoms valstybės institucijoms.

18.2 Vaikai yra ypatinga visuomenės grupė, kurios teisės ir teisėti interesai privalo būti užtikrinami. Vaikui dėl jo fizinio ir psichinio nebrandumo yra reikalinga ypatinga apsauga ir globa, kokios reikia jo gerovei. Vaikas turi teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fizinei, protinei, dvasinei, dorovinei ir socialinei raidai (Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 27 str. 1 d.).

18.3 Jungtinių Tautų Vaiko teisių deklaracijos preambulėje ir Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurią ratifikuodama Lietuva įsipareigojo užtikrinti joje pripažintų vaiko teisių įgyvendinimą, preambulėje, konstatuojama, kad vaikui, atsižvelgiant į jo fizinį ir protinį nesubrendimą, reikia ypatingos apsaugos ir priežiūros, taip pat atitinkamos teisinės apsaugos, tiek iki gimimo, tiek ir po jo. Minėtos nuostatos iš esmės yra pakartotos pagrindiniame nacionaliniame vaiko teisių apsaugą reglamentuojančiame dokumente – Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, kurio 4 straipsnio 4 punkte įtvirtintos nuostatos ir vienas iš principų, kurių privalo laikytis tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai, valstybės, vietos savivaldos ir visuomeninės institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys, - jog kiekvienam vaikui – tiek iki gimimo, tiek ir po jo, turi būti garantuota galimybė būti sveikam ir normaliai vystytis fiziškai bei protškai <...>. Konvencijos 6 straipsnyje nustatytas vienas iš Konvencijos bendrųjų principų valstybes įpareigoja „užtikrinti didžiausią galimybę vaikui gyventi ir sveikai vystytis“. Konvencijos 27 straipsnio 3 dalyje išvardytos trys gyvybiškai būtinos vaiko fizinio vystymosi dalys: *mityba*, rūbai ir būstas¹. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas, parengtame Bendrajame komentare (Nr. 15), ypatingą dėmesį skyrė adekvataus maitinimosi ir vaiko augimo stebėjimo ankstyvoje vaikystėje, svarbai². Komitetas taip pat atkreipė dėmesį į kasdieninės pilnavertės mitybos mokyklose užtikrinimo kiekvienam mokiniui, svarbą, kas padidintų vaikų domėjimąsi mokslu <...>.

18.4 Siekiant išsiaiškinti situaciją apie mokinių maitinimosi galimybių užtikrinimą bendrojo lavinimo mokyklose, buvo gauti duomenys iš apskričių visuomenės sveikatos centrų apie mokyklose atliktus visuomenės sveikatos saugos kontrolės patikrinimus, taip pat ir HN 21:2011 95 punkto reikalavimų įgyvendinimą. Atsižvelgusi į visuomenės sveikatos centrų pateiktus duomenis apie bendrojo lavinimo mokyklose nustatytus 95 punkto pažeidimus, vaiko teisių apsaugos kontrolierė kreipėsi į savivaldybes, kurių pavaldžiose mokyklose buvo nustatyti pažeidimai.

¹ Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas. United Nations Children's Fund, 2002.

² General comment No.15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24). Adopted by the Committee at its sixty-second session (14 January – 1 February 2013).

Tyrimo metu nustatyta, jog dažniausias Lietuvos higienos normos HN 21:2011 95 punkto reikalavimų pažeidimas buvo neatitinkanti pertraukų, skirtų pietums, trukmė (po 15 min.), skaičius (viena pietums skirta pertrauka 15 min.), kitų pertraukų trukmė (5 min.). Paminėtina, jog mokyklų, kuriose buvo nustatyti pažeidimai, vadovai visuomenės sveikatos centrams dažnai nurodė, jog pertraukų trukmę sutrumpino dėl neišsprendžiamų transporto, kuriuo mokiniai atvyksta į mokyklą, organizavimo problemų, taip pat dėl ugdymo proceso ypatumų ar dėl mokyklų reorganizavimo proceso įgyvendinimo, pvz., padidėjus mokinių skaičiui, kas sąlygojo vietų valgykloje trūkumą.

Pagal šiuo metu galiojančią Lietuvos higienos normos HN 21:2011 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 95 punkto formuluotę, pertraukų trukmė turi būti ne trumpesnė kaip 10 min., būtina viena ilgoji 30 min. pertrauka arba dvi pertraukos po 20 min., skirtos pietums. Minimiu atveju, higienos norma HN 21:2011 numato minimalius pertraukų, skirtų pietums, reikalavimus, todėl bendrojo lavinimo mokyklos, siekdamos užtikrinti moksleivių poreikį maitintis valgykloje bei (ar) esant ribotam valgyklos vietų skaičiui, turėtų numatyti papildomą pertrauką pietums, kurios metu kuo didesniai vaikų skaičiui būtų sudarytos galimybės suspėti laiku pavalgyti šilto maisto. Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, jog bendrojo lavinimo mokyklos, esant poreikiui, papildomai numatytų laiko pietums mokiniams pavalgyti bei taip užtikrintų mokinių poreikį papietauti mokyklos valgykloje, siektina, jog apskričių visuomenės sveikatos centrai, atlikdami valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę, atkreiptų mokyklų administracijų dėmesį į būtinybę ugdymo procesą organizuoti taip, jog visiems norintiems pavalgyti vaikams būtų sudarytos tinkamos sąlygos.

18.5 Atkreiptinas dėmesys, jog pilnavertė mityba būtina normaliai vaiko organizmo veiklai. Ji leidžia užtikrinti vaiko fizinį ir protinį vystymąsi, didina organizmo atsparumą įvairioms ligoms bei neigiamiems aplinkos veiksniams, stiprina sveikatą. Nevisavertė, neteisinga mityba vaikams sąlygoja dažnesnį nuovargį, polinkį greičiau sirgti užkrečiamomis ligomis ir pan. Pertraukų, skirtų pietauti, metu, svarbu vaikams sudaryti galimybes pavalgyti šilto maisto.

18.6 Iš pažymos 3, 4, 6, 8, 9 ir 11 punkto matyti, jog Vilniaus rajono savivaldybė, Kauno rajono savivaldybė, Šiaulių miesto savivaldybė, Akmenės rajono savivaldybė, Druskininkų rajono savivaldybė informavo, jog visuomenės sveikatos centrų nustatyti Lietuvos higienos normos pažeidimai HN 21:2011 95 punkto reikalavimai bendrojo lavinimo mokyklose pašalinti.

18.7 Pagal Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo (Žin., 2007, Nr. 140-5756) 23 straipsnio 4 dalies nuostatas, skundo tyrimas arba vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva pradėtas tyrimas nutraukiamas, jei, tarpininkaujant vaiko teisių apsaugos kontrolieriui, problemos išsprendžiamos gera valia.

Remdamasi tuo, kas išdėstyta, bei atsižvelgdama į teisės aktuose įtvirtintus prioritetinius vaiko interesų bei vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos ir gynimo principus, ir vadovaudamasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 23 straipsnio 4 dalimi bei 24 straipsnio 12 punktu,

nusprendžia:

1. Tyrimą savo iniciatyva dėl galimo mokinių ugdymo proceso higienos reikalavimų pažeidimo, ugdymo įstaigose galimai netinkamai organizuojant pertraukų, skirtų pietums, trukmę ir kiekį, nutraukti, problemoms išsprendus gera valia.

2. Atsižvelgiant į pažymos išvadų 18.4 punktą, atkreipti Sveikatos apsaugos ministerijos bei Švietimo ir mokslo ministerijos dėmesį dėl tinkamo mokinių ugdymo proceso higienos reikalavimų bendrojo lavinimo mokyklose, užtikrinimo.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

E. Žiobienė

Edita Žiobienė